

INSIGHT GUIDES

JAPAN

Inhoud

Inleiding

Het beste van Japan.....	6
Een uniek land	19
Een eilandenrijk.....	23
🔗 Milieubewustzijn	29

Geschiedenis & Karakteristieken

Belangrijke data.....	32
Prehistorie en middeleeuwen	35
De Edo-periode	40
De moderne tijd	45
🔗 De keizerlijke familie	55
Het leven in het huidige Japan	59
Godsdienst	71
🔗 Shintoïsme en boeddhisme	78
Kunst en literatuur	81
🔗 Manga.....	87
Japanse podiumkunsten.....	89
De Japanse film	95
🔗 Animatiefilms.....	99
Architectuur	101
🔗 Moderne stedenbouw	107
🔗 Japanse tuinarchitectuur	108
Sport en vrije tijd.....	110
🔗 Vechtsporten.....	115
🔗 Sumoworstelaars.....	116
De Japanse keuken.....	119
🔗 Japanse dranken	125
🔗 Japans eten.....	126

Reizen door Japan

Inleiding	135
🔗 De Kanto-vlakte en Chubu.....	139
Tokio.....	143
🔗 Treinen	166
De omgeving van Tokio	169
Centraal-Honshu	191
🔗 Het noorden	209
Tohoku.....	211
🔗 De aardbeving en tsunami van 2011.....	221
Hokkaido	223
🔗 De natuur in	234
🔗 De regio Kansai.....	239
Kyoto	241
De omgeving van Kyoto	257
Nara	265
Zuid-Kansai.....	275
🔗 De Grote Heiligdommen van Ise.....	279
Osaka en Kobe	281
🔗 Aardbevingen	293
🔗 Japanse kimono's.....	294
🔗 Het zuiden	299
Chugoku.....	303
Shikoku.....	321
Kyushu.....	331
Okinawa.....	351

Reisinformatie

Vervoer	362
Praktische informatie	367
Taal.....	381
Lezenswaard	384

Voor een volledige inhoudsopgave van de Reisinformatie zie pagina 361.

Fotoverantwoording.....	386
Colofon	387
Register.....	388

Kaarten

Japan.....	136
Tokio.....	140
Kanto.....	170
Kamakura	175
Centraal-Honshu	192
Tohoku.....	212
Sapporo	224
Hokkaido	226
Kansai	238
Kyoto	242
Nara	266
Osaka	282
Chugoku en Shikoku	300
Hiroshima.....	310
Kyushu.....	332
Nagasaki	339
Okinawa.....	352
De Yaeyama-eilanden	357

Voorflap Japan

Achterflap De metro van Tokio

HET BESTE VAN JAPAN: TOPBEZIENSWAARDIGHEDEN

△ **Ginkaku-ji, Kyoto.** Het 'Zilveren Paviljoen', gelegen in een zentuin, is een mooi voorbeeld van verfijnde 15e-eeuwse Japanse architectuur. *Zie blz. 251.*

▽ **De Fuji.** Wie deze vulkaan ziet, begrijpt meteen waarom Japanners al eeuwenlang gefascineerd zijn door de Fuji-san, die het landschap ten westen van Tokio domineert. De berg staat op de lijst van Werelderfgoederen. *Zie blz. 183.*

△ **Tosho-gu, Nikko.** Diep in de beboste bergen ten noorden van Tokio ligt een van de spectaculairste tempelcomplexen van Japan; ook als u weinig tijd hebt mag u de rijkversierde Tosho-gu eigenlijk niet missen. *Zie blz. 185.*

△ **Ryokan.** In een traditionele herberg (*ryokan*) overnachten, is een typisch Japanse ervaring, waarin verfijnde luxe, elegantie en ultieme ontspanning samenkomen. *Zie blz. 367.*

△ **Hiroshima's Peace Memorial Park.** Het Peace Park is een monument voor de slachtoffers van de atoombom die in 1945 Hiroshima vernietigde, en is een schrijnend aandenken aan de verschrikkingen van de kernbepapening. *Zie blz. 311.*

△ **Naoshima.** Dit rustige eiland in de Japanse Binnenzee is met zijn avantgardistische galeries en installaties in de openlucht een van de hoogtepunten van de hedendaagse kunstscene. *Zie blz. 323.*

▽ **De Yaeyama-eilanden, Okinawa.** Ongerepte stranden, prachtige duiklocaties, een ontspannen levenstempo en een heel eigen cultuur – het is soms moeilijk te geloven dat deze eilanden deel uitmaken van Japan. *Zie blz. 357.*

△ **Uitgaan in Roppongi (Tokio).** Roppongi is een wijk met coole bars, lawaaiige nachtclubs en chique restaurants. Een avondje uit gaat flink in de papieren lopen, maar zult u niet snel vergeten. *Zie blz. 158.*

△ **Wandelen in de Noordelijke Alpen,** het Hida-gebergte. Met adembenemende berglandschappen en wandelroutes voor elk niveau zijn de Noordelijke Alpen het belangrijkste wandelgebied van Japan. Kamikochi vormt de perfecte uitvalsbasis om de omgeving te verkennen. *Zie blz. 199.*

▽ **De Japanse keuken.** Van de geraffineerde keuken van Kyoto tot kokendhete kommen goedkope *ramen*, en alles daartussenin: Japan is een paradijs voor lekkerbekken. *Zie blz. 119.*

HET BESTE VAN JAPAN: ANDERE HOOGTEPUNTEN

De tuin Shinjuku Gyoen in de lente, Tokio.

DE LEUKSTE GEZINSUITJES

Kaiyukan Aquarium.

Schitterend aquarium in de Baai van Osaka, met zeedieren uit de hele wereld. Dit is dé kans om Japanse reuzenkrabben van dichtbij te zien. *Zie blz. 287.*

DisneySea. Dit themapark maakt deel uit van Tokyo Disneyland, maar er is wel een apart entreekaartje voor nodig. Alle thema's hebben te maken met water. Trek er een volle dag voor uit. *Zie blz. 169.*

Ghibli Museum. Dit museum en themapark in een voorstad van Tokio is

gewijd aan de vermaarde animatiestudio Ghibli. Er is onder andere werk te zien van de grote meester, Miyazaki Hayao. *Zie blz. 171.*

Universal Studios Japan. Speciale effecten en attracties. Osaka's themapark is opgezet naar het voorbeeld in Los Angeles. *Zie blz. 287.*

Miraikan. Een interactief museum in Odaiba waar oudere kinderen van alles te weten komen over de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van robotica, ruimtevvaart en nog veel meer. *Zie blz. 160.*

Universal Studios Japan.

TYPISCH JAPANS

Stations met warenhuizen. Vanaf het treinperron rechtstreeks een reusachtig groot warenhuis in? Het kan onder andere in Nihombashi, Ikebukuro en Shibuya in Tokio.

High-tech toiletten. Japan biedt het summum op toiletgebied. Veel hotels en warenhuizen beschikken over *washlets*, toiletten met een verwarmde bril, warmeluchtdrogers en soms zelfs muziekjes om andere geluiden te maskeren.

Japanse verkoopautomaten.

Capsulehotels. Niet geschikt voor mensen met claustrofobie: de gasten slapen in gestapelde cellen van ongeveer 2 x 1 x 1 m. Bagage kan worden opgeborgen in een kluisje.

Verkoopautomaten. Er staan naar schatting bijna 5 miljoen geavanceerde verkoopautomaten in Japan, waar de meest uiteenlopende zaken verkrijgbaar zijn, van weggooi-ondgeroed tot kant-en-klare noedels.

DE BESTE MODERNE ARCHITECTUUR

Fuji TV-gebouw. Dit gebouw met radio- en televisiestudio's op het kunstmatige eiland Odaiba in Tokio is een meesterwerk van Kenzo Tange. Het uitzicht vanuit de enorme metalen 'bol' boven in het gebouw is ronduit spectaculair. *Zie blz. 159.*

Tokyo Big Sight. Dit complex in de wijk Odaiba in Tokio bestaat uit vier omgekeerde piramides die elk op een smalle basis rusten. *Zie blz. 160.*

Umeda Sky Building. De ruimte tussen deze twee wolkenkrabbers in Osaka wordt hoog in de lucht overbrugd; een

panoramisch uitzicht gegarandeerd! *Zie blz. 283.*
ACROS Centre. Fukuoka op het eiland Kyushu is een laboratorium voor architectuur. Eén kant van het culturele centrum ACROS heeft de vorm van een trap waarvan de 'treden' begroeid zijn met hangplanten; het doet denken aan een science-fictionachtige ruïne. *Zie blz. 335.*

Tokyo Skytree. Deze telecommunicatietoren is in 2012 gereedgekomen en is het op een na hoogste bouwwerk ter wereld; het torent 634 m boven Oost-Tokio uit. *Zie blz. 157.*

DE MOOISTE PARKEN EN TUINEN

Koishikawa Korakuen. Deze fraaie tuin uit de Edo-periode, de oudste van Tokio, maakt een natuurlijke, informele indruk. *Zie blz. 153.*

Shinjuku Gyoen. Een park in Tokio met een groot aantal soorten planten en bomen. Er zijn voorbeelden van verschillende tuinstijlen te zien. De grote botanische

Ritsurin-koen, Kagawa.

kas is ideaal voor op een kille dag. *Zie blz. 164.*

Daitoku-ji. Een sprookjesachtig mooi complex van tuinen in Kyoto. Het bekendst is de Daisen-in, die doet denken aan een Chinese schildering. *Zie blz. 252.*

Ryoan-ji. In Kyoto bevindt zich de beroemdste droge tuin (*kareansui*) ter wereld. De zentuin was vooral bedoeld als hulpmiddel bij meditatie. *Zie blz. 253.*

Ritsurin-koen. De in 1745 gereedgekomen Ritsurin-koen op het eiland Shikoku is een van de mooiste traditionele parken van Japan. *Zie blz. 322.*

Himeji Castle, in Hyogo.

DE AUTHENTIEKSTE BELEVENISSEN

Bezoek aan een kasteel. Himeji-jo is het mooiste kasteel van Japan. Het staat ook bekend als Shirasagi-jo ('Kasteel van de Witte Kraanvogel'): de gracieuze vormen doen denken aan een vogel die op het punt staat op te vliegen. *Zie blz. 291.*

Een sumotoernooi. Bij de sumosport komen eeuwenoude rituelen om de hoek kijken. Het trainingstoernooi in de Kokugikan-arena (Tokio) is toegankelijk voor publiek. *Zie blz. 116.*

Verblijf in een shukubo op de Koya-san. Veel tempels beschikken over spartaanse accommodatie, maar geen enkele

is zo sfeervol als dit kloostercomplex, diep in een bos op een berg-helling. *Zie blz. 277.*

Vuurwerk. In de zomer zijn er tal van vuurwerkshows. De grootste en mooiste is Sumidagawa, eind juli in Tokio, maar in juli en augustus kunt u overal in het land genieten van prachtig vuurwerk.

Festivals. In het hele land worden grote en kleine *matsuri* (festivals) gevierd, met traditionele dansen, muziek en stalletjes met heerlijk eten. Een van de beste is het dansfestival Gujo-Odori in Gujo Hachiman, Honshu. *Zie blz. 196.*

Het festival Kenka Matsuri, Himeji.

Bezoekers van het shinto-heiligdom
Nagoya Atsuta, Centraal-Honshu.

EEN UNIEK LAND

Van boeddhabeelden tot virtuele popsterren, van robothonden tot hofdanseressen, en van bamboebossen, besneeuwde berg-hellingen en koraalriffen tot megalomane architectuur: wie een bezoek brengt aan Japan staat een immense culturele en geografische diversiteit te wachten.

Kappabashi-keukengerei.

Japan kan bogen op enkele van de grootste bezienswaardigheden en mooiste landschappen van Azië, om nog maar te zwijgen van de verrukkelijke keuken, de innovatieve technologie en de futuristische steden met ontwerpen van top-architecten. Japanners zijn nieuwsgierig en reizen graag naar het buitenland, maar zijn zich er tegelijkertijd zeer van bewust dat hun eigen land alles te bieden heeft wat ze zich maar kunnen wensen.

In de westerse wereld bestaan tal van stereotypen over Japan. Sommigen zien vooral een land van orde, regels, rituelen en hiërarchische arbeidsverhoudingen, een xenofobe samenleving van werkmieren en conformisten die zich moeten behelpen met piepkleine flatjes en elke dag letterlijk in metrotreinen worden gepropt om naar hun werk te gaan. Anderen bewonderen Japan als een exotisch, mysterieus land met een hoge beschaving, een bijzonder beleefde bevolking en verfijnde omgangsvormen. Hoewel al deze clichés een kern van waarheid bevatten, zijn ze vooral ontsproten aan de manier waarop het Westen tegen Japan aankijkt en zullen Japanners zelf zich er niet in herkennen. Een cliché waar echter weinig tegenin te brengen valt is het beeld van Japan als land van enorme contrasten.

Het land telt ongeveer 6800 eilanden en het zal dan ook geen verbazing wekken dat het heel afwisselend is. Het is heel goed mogelijk om de ene dag in de poedersneeuw op de hellingen van Hokkaido te skiën en op de volgende te zwemmen in de helderblauwe zee bij Okinawa's meest zuidelijk gelegen eiland, Yaeyama.

Het culturele leven kent al evenveel schakeringen, uiteenlopend van traditionele kunst en kunstnijverheid tot hedendaagse manga, animatiefilms en Japanse popmuziek (vaak afgekort tot J-pop). De stijlvolle esthetiek van de theeceremonie en het bloemschikken, het complexe kabuki, *no* en *bunraku*-theater, en de rituelen en ceremonies in shintoïstische heiligdommen, vormen een enorm contrast met de ontspannen bars, de afgeladen speelhallen en de dynamische jongerencultuur.

Het valt vaak nog niet mee om een reisplan te maken. De opties lijken eindeloos – om er slechts enkele te noemen: fascinerende kastelen en tempels, eeuwenoude heiligdommen, afgelegen traditionele dorpen, kuuroorden met warme bronnen, pottenbakkersdorpen, kosmopolitische haven-

Schoolkinderen.

Een haniwa, een beeldje van terracotta.

PREHISTORIE EN MIDDELEEUWEN

De eerste mensen die zich op de Japanse eilanden vestigden kwamen over landbruggen van het Aziatische vasteland. Vanaf de vroege middeleeuwen ontstond er een feodaal stelsel waarin krijgsheren de dienst uitmaakten. In diezelfde tijd ontwikkelde zich een uiterst verfijnd gevoel voor esthetiek.

Volgens de shinto-mythologie daalden twee goden over een 'zwevende brug naar de hemel' af naar de aarde. Ze staken een speer in de aarde, waarna de vrijgekomen druppels pekels zich verhardden tot de eerste groep eilanden van de archipel. Terwijl een van de mannelijke goden zijn gezicht waste in de vruchtbare zee sprong de zonnegodin Amaterasu uit zijn linkeroog en baadde de wereld voor het eerst in licht. De eerste keizer, Jimmu, werd beschouwd als een rechtstreekse afstammeling van de zonnegodin. Hij kreeg de titel Tenno ('Hemelse Heerser') – alle keizers tot op heden dragen deze titel.

De Japanse eilanden worden al ten minste 30.000 en misschien zelfs 100.000 tot 200.000 jaar door de mens bewoond. In die tijd was Japan nog met het vasteland verbonden. Na de komst van de mens steeg de zeespiegel geleidelijk en raakten uiteindelijk alle landbruggen overspoeld.

Wetenschappers zijn het er niet over eens of deze eerste migranten de voorouders zijn van de

Op 18 juni 1877 vond de zoöloog Edward Morse bij het dorp Omori de overblijfselen van een hoop schelpen. De ontdekking van deze afvalhoop van vóór het bronzen tijdperk vormde het begin van de archeologie als wetenschap in Japan.

huidige Japanners. Aangenomen wordt dat Japan is bevolkt door migranten uit zowel Zuid- als Noord-Azië, en dat deze migraties waarschijnlijk over een periode van duizenden jaren hebben plaatsgevonden. Grootschalig archeologisch onderzoek van prehistorische vindplaatsen kwam pas in de jaren zestig van de vorige eeuw op gang.

Aardewerken kom uit het midden van de Jomon-periode.

De Jomon-periode (ca. 10.000-300 v.Chr.)

Gedurende de eerste millennia van de neolithische cultuur, de vroege Jomon-periode, warmde het klimaat wereldwijd snel op; de hoogste temperatuurniveaus werden bereikt tussen 8000 en 4000 v.Chr. Dit had grote gevolgen voor Japan: de zeespiegel steeg, waardoor de laatste landbruggen naar het vasteland overstroomd raakten. Dankzij het zachtere klimaat gedijden in de Japanse wateren meer soorten vis en schaaldieren, terwijl op het land nieuwe plantensoorten ontstonden. Het oudste Japanse aardewerk stamt uit de vroege Jomon-periode en wordt gedateerd op circa 10.000 v.Chr. – volgens sommige archeologen is dit het oudste keramiek ter wereld.

De mensen leefden destijds als nomadische vissers, jagers en verzamelaars in de kuststreken. Hun voedsel bestond uit vis, schelp- en schaaldieren, zeezoogdieren en vlees van herten en wilde zwijnen. Het afval werd op hopen gegooid (*middens*) – de voornaamste informatiebron over de prehistorische bewoners van Japan. Er zijn onder andere stenen werktuigen en het oudste bekende, met koordpatronen versierde aardewerk (*jomon* betekent 'koordpatroon') gevonden.

Voorwerpen als slijpstenen en voorraadpotten met deksel duiden erop dat men zich in de mid-

Een Japanse dotaku (bronzen bel).

den Jomon-periode steeds intensiever ging bezighouden met de verbouw van gewassen. De late Jomon-periode, die omstreeks 2000 v.Chr. begon, wordt gekenmerkt door een toename van de zeevisserij langs de kust van de Grote Oceaan.

De Yayoi-periode (ca. 300 v.Chr.-300 n.Chr.)

De Yayoi-periode, genoemd naar een archeologische vindplaats in de buurt van de universiteit van Tokio, was een tijdperk van grote culturele veranderingen. Het begin valt omstreeks 300 v.Chr., toen volken uit rijstverbouwende gebieden op het Aziatische vasteland via Korea en – hoogstwaarschijnlijk – Okinawa naar noordelijk Kyushu migreerden.

In een tijdspanne van slechts 600 jaar veranderde Japan van een land van nomadische jagers en verzamelaars in een land van in dorpen gevestigde boeren. Overal in Kyushu en het westen van Honshu ontstonden hechte, autonome rijst verbouwende nederzettingen; in circa 100 n.Chr. lagen in alle delen van de Japanse eilanden boerendorpen, met uitzondering van de noordelijke regio's Honshu en Hokkaido.

De Kofun-periode (ca. 300-710)

Het einde van de Yayoi-cultuur wordt gekenmerkt door de constructie van enorme grafheuvels van aarde en steen in de kuststreken van Kyushu en aan de oevers van de Japanse Binnenzee. Ze waren langs de rand versierd met *haniwa* (holle beeldjes van mensen en dieren) en modellen van huizen. Volgens sommigen dienden deze als substituuat voor de bedienden en bezittingen van een overleden adellijk persoon of leider.

Nieuwe politieke en sociale instituties ontwikkelden zich in snel tempo. Er ontstonden clusters van dorpen die een hiërarchische sociale structuur hadden en zichzelf beschouwden als 'land' of 'vorstendom'. Deze raakten in toenemende mate ondergeschikt aan een sterk, centraal gelegen machtscentrum in de Yamato-vlakte, het gebied waar nu Osaka en Nara liggen. De keizerlijke Yamato-dynastie is wellicht voortgekomen uit een aantal machtige *uji* (gemeenschappen van clans) die in de late Yayoi-periode zijn ontstaan.

Het boeddhisme bereikte Japan in de 6e eeuw vanuit Korea. Er wordt vaak beweerd dat het Chinese schrift in dezelfde eeuw in Japan werd geïntroduceerd, maar vermoedelijk gebeurde dit al 100 tot 150 jaar eerder. Hoe het ook zij, dankzij het schrift was de nieuwe religie toegankelijk voor de adel, die tevens kennismaakte met de Chinese klassieken en de geschriften van Confucius. De toename van de geletterdheid leidde uiteraard tot sociale en politieke veranderingen.

De Soga-clan, die de exclusieve controle had over de keizerlijke schatten en graanopslagplaatsen, werd steeds machtiger. De veelomvattende hervormingen die leden van deze clan doorvoerden, onder andere op het gebied van sociale structuur, economie, rechtsstelsel, provinciegrenzen, bestuur en belastingheffing, waren in de eerste plaats bedoeld om de centrale regering te versterken en de macht van andere clans aan het keizerlijke hof in te perken.

De Nara-periode (710-794)

Een keizerin liet in het begin van de 8e eeuw een nieuwe hoofdstad bouwen in het noordwesten van de Yamato-vlakte: Heijo-kyo, het huidige Nara. In de daaropvolgende eeuw (de Nara-periode) ontwikkelde zich een op Chinese concepten gebaseerd stelsel van gecentraliseerd keizerlijk bestuur (het *ritsuryo*-systeem). De Nara-periode was een bloeitijd van kunst en cultuur.

Keizerin Komyo uit de Nara-periode geloofde dat ze een reïncarnatie was van Kannon, de godin van het mededogen. Ze heeft veel gedaan om het lot van de armen te verlichten, onder andere door het stichten van wees- en ziekenhuizen na een pokkenepidemie in Nara in 737.

In het *ritsuryo*-systeem was alle macht geconcentreerd bij de keizerlijke regering, die het dagelijks bestuur van het land delegeerde aan een machtige raad. Al het land dat voor de rijstbouw in gebruik was viel toe aan de keizer, die de boeren al spoedig hoge belastingen oplegde.

De Heian-periode (794-1185)

In het laatste decennium van de 8e eeuw werd de hoofdstad opnieuw verplaatst. Deze stad (het huidige Kyoto) kreeg de naam Heian-kyo en werd naar Chinees voorbeeld opgetrokken. De bouw werd voltooid in 795, waarmee de 400-jarige Heian-periode een aanvang nam.

Aan het eind van de 9e eeuw ging het centralistische *ritsuryo*-systeem steeds zwaarder gebukt onder de topzware bureaucratie die nodig was om het systeem in stand te houden. Een belangrijke wijziging die werd doorgevoerd, hield in dat aristocraten en machtige tempelwachters uitgestrekte landgoederen (*shoen*) in bezit mochten hebben. Veel boeren die de keizerlijke landerijen bewerkten konden door de belastingdruk het hoofd nauwelijks boven water houden. Zij zochten hun toevlucht tot deze nieuwe landgoederen, waardoor de landheren in de provincies steeds meer politieke en militaire macht kregen.

Het keizerlijke hof liet zich nauwelijks iets gelegen liggen aan de provincies. Het land werd onveilig gemaakt door struikrovers en plaatselijke

ambtenaren hadden meer belangstelling voor persoonlijk gewin dan voor het handhaven van recht en orde. Het resultaat was dat de landheren hun eigen milities gingen oprichten, waarvoor ze geëfende krijgers aantrokken: de samoerai. Deze legertjes raakten regelmatig onderling slaags, waarna het land afgleed naar anarchie.

De Kamakura-periode (1185-1333)

Minamoto Yoritomo, die als overwinnaar uit de strijd was gekomen, werd door de keizer de titel shogun (militaire commandant) verleend. Hij

Afbeelding van de Japanse krijgsheer Minamoto Yoritomo, die in de 12e eeuw het eerste samoerai-shogunaat vestigde.

vestigde zijn machtsbasis in Kamakura, ver van Kyoto, waar hij een nieuw bestuursstelsel en een militair hoofdkwartier opzette, evenals een ministerie dat zich bezighield met de samoerai die onder zijn controle vielen. Op zijn aandringen benoemde de keizer in elke provincie een *shugo* (militaire gouverneur) en een *jito* (administrateur). De eerste was verantwoordelijk voor de militaire veiligheid in de provincies, de tweede voor het grondbeheer en het innen van belastingen. Beiden waren verantwoording verschuldigd aan de shogun. Zo werd, op afstand van de keizerlijke hoofdstad, een parallelle regering onder leiding van de klasse der krijgsheren gevormd.

De reusachtige lampion in de
Senso-ji, Asakusa.

GODSDIENST

Het onderscheid tussen het heilige en het profane is in Japan vager dan in het Westen. Japanners zijn in hun godsdienstige leven pragmatisch; de meesten hangen zowel het boeddhisme als het shintoïsme aan.

Als Japanners wordt gevraagd welke godsdienst ze aanhangen, zullen de meesten zowel het shintoïsme als het boeddhisme noemen. De gemiddelde Japanner ziet er niets vreemds in om te trouwen in een shinto-heiligdom, familieleden te begraven op een boeddhistische begraafplaats en aan het eind van het jaar Kerst te vieren. Aanhangers van een monotheïstische godsdienst kunnen zich deze 'religieuze promiscuïteit' vaak moeilijk voorstellen, maar Japanners zien hier geen tegenstelling in.

Al eeuwenlang heeft bijna elk huis een *kamidana*, een plank met shintoïstische symbolen, of een *butsudan*, een boeddhistisch huisaltaar met herinneringen aan de voorouders, waaraan bloemen, voedsel, drinken of wierook worden geofferd. In veel woningen zijn beide te vinden.

De Japanse religiositeit verschilt sterk van die in het Westen. Een van de voornaamste verschillen is het onderscheid tussen het heilige en het profane, dat in Japan aanzienlijk diffuser is – de scheidslijn tussen godsdienst en het maatschappelijk leven is dikwijls vaag. Ook het onderscheid tussen goed en kwaad, of tussen zondig en deugdzzaam, is in de Japanse samenleving minder uitgesproken dan in het Westen. Er wordt wel eens gezegd dat het Westen voornamelijk in zwart en wit denkt, terwijl Japan – evenals andere landen in Azië – tal van grijstinten kent.

Shinto

Wie iets van het Japanse religieuze leven wil begrijpen, kan niet zonder enige kennis van het shintoïsme, dat vrijwel elk aspect van de Japanse cultuur en samenleving beïnvloedt. Het is niet gemakkelijk om een definitie te geven van het shintoïsme (letterlijk 'weg van de goden' of *kami*), aangezien deze godsdienst geen gesystemati-

Gebedsbordjes (ema) in de Daizafu Tenmangu-schrijn.

seerd geheel van leerstellingen kent. Ook bestaan er geen dogmatische leefregels en zijn er geen heilige geschriften. Het woord *shinto* is pas ontstaan na de introductie van het boeddhisme (hiervoor wordt van oudsher het jaartal 552 aangehouden) – en dan alleen nog als een manier om het onderscheid aan te geven tussen het verheven boeddhisme en het naïeve volksgeloof.

Aanhangers van het shintoïsme geloven dat alle natuurlijke voorwerpen en fenomenen een spiritueel aspect hebben – iets wat het shintoïsme gemeen heeft met animistische geloofsopvattingen. In feite is het shintoïsme een mengvorm van animisme, voorouderverering en een aantal boeddhistische elementen. Een boom werd bijvoorbeeld in het oude Japan vereerd als

bron van voedsel, warmte, beschutting en kleeding. Als er een grote boom was geveld voor de bouw van de boeddhistische tempelcomplexen in Nara of Kyoto liet men het hout een aantal jaren liggen om de geest van de boom de gelegenheid te geven veilig te vertrekken. Ook geloofde men dat bergen, bossen en zeeën bezielde waren.

De term *kami* wordt dikwijls vertaald als 'godheid', maar hierbij mag niet worden vergeten dat er een groot verschil bestaat met het Westerse godsbegrip. De klassieke definitie is van de hand van de 18e-eeuwse geleerde Moto-ori Norinaga:

'Letterlijk alles wat buiten het gebruikelijke viel, een superieure macht bezat, of ontzag inboezemde, werd *kami* genoemd.'

In het oorspronkelijke shintoïsme geloofde men in een soort ziel – *tamashii* – die na de dood voortleefde. Ook bestond er een vorm van voorouderverering; overblijfselen daarvan zijn nog te herkennen in de rituelen op het lente- en herfstfestival en tijdens Obon (het dodenfestival) in de vroege herfst, waarin shintoïstische en boeddhistische elementen met elkaar zijn verweven. Het vroege shintoïsme kende ook de begrippen he-

mel en hel, hoewel men daar slechts vage ideeën over had. Concepten als zonde, goddelijke vergelding of goddelijke vergeving waren onbekend. Al-

Vóór de introductie van het boeddhisme in de 6e eeuw kende het shintoïsme geen duidelijk omschreven pantheon. Mythen en geloofsopvattingen waren niet op schrift gesteld en er bestonden geen afbeeldingen van goden.

gemeen bestond het geloof dat de doden uiteindelijk in deze wereld zouden worden herboren.

In het huidige Japan bestaan dertien belangrijke shinto-sekten en een groot aantal subsekten, die sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog niet meer onder het gezag van de staat vallen. Staatsbemoeienis met het shintoïsme heeft in feite alleen bestaan van 1868 (het begin van de Meiji-restauratie) tot het eind van de Tweede Wereldoorlog. In deze periode introduceerde de regering het *kokka-shintoïsme* (nationale shintoïsme) als politiek instrument om door middel van *saisei itchi* ('eenheid van rit en politiek') controle uit te oefenen op de bevolking.

Verschillende heiligdommen zijn door de regering als 'nationale' heiligdommen gesticht. Voorbeelden zijn de Yasukuni-jinja in Tokio en de Meiji-jingu ten noorden van Shibuya in Tokio; de majestueuze architectuur van deze laatste herinnert eraan dat keizer Meiji, die hier is bijgezet, als een godheid werd beschouwd. Deze nationale heiligdommen hebben weinig van doen met traditionele shintoïstische geloofsopvattingen. Dat wil echter niet zeggen dat ze onbelangrijk zijn – sommige vervullen naast een religieuze ook een politieke rol. Een voorbeeld is de Yasukuni-jinja : dit controversiële shinto-heiligdom, even ten noorden van het keizerlijk paleis in het centrum van Tokio, is vóór de Tweede Wereldoorlog als nationale schrijn door de Japanse regering gesticht. Hij is gewijd aan de geesten van alle soldaten die sinds 1853 in naam van de keizer zijn gestorven – onder wie oorlogsmisdadigers die na de Tweede Wereldoorlog zijn geëxecuteerd. Elk bezoek van een Japanse premier of minister aan Yasukuni – bedoeld om de invloedrijke rechtse nationalisten te vriend te houden – wordt fel veroordeeld door de buurlanden China, Zuid-Korea en Taiwan.

Shinto-heiligdommen

De namen van shinto-heiligdommen eindigen dikwijls op de achtervoegsels -gu, -jinja of -jingu, terwijl die van boeddhistische tempels eindigen op -ji, -tera of -dera. Boeddhistische tempels en shinto-schrijnen bevinden zich dikwijls op hetzelfde terrein of staan zelfs naast elkaar.

De duizenden shinto-heiligdommen variëren van kleine schrijnen langs de weg of in grotten tot enorme complexen als de Grote Schrijn in Ise en de Toshogu in Nikko, maar ze hebben vrijwel allemaal een aantal dingen gemeen. Zo is er ten

Kleine schrijn in het complex Koyasu-jingu, Shikoku.

SHINTOÏSME EN BOEDDHISME

Wie een Japanner naar zijn religieuze opvattingen vraagt, zal vaak als antwoord krijgen dat hij niet vroom is – in veel gevallen een manier om te voorkomen dat een westerling hem als bijgelovig ziet. Het kan echter niemand ontgaan dat boeddhistische tempels en shinto-heiligdommen druk bezocht worden. Sommige godsdienstige rituelen, zoals de *kagura*-dansen, hebben veel weg van uitvoerende kunst – wat ze in feite ook zijn.

Het shintoïsme kent geen doctrines, geboden of verboden, en zowel het shintoïsme als het boeddhisme zijn in wezen niet-rationeel. Dit betekent in de praktijk dat veel Japanners de neiging hebben dingen te accepteren zoals ze zijn. Acceptatie van andere geloofsovertuigingen

is diepgeworteld in de samenleving. In wezen belijden Japanners een vorm van polytheïsme, waarbij shinto-godheden en de Boeddha op één lijn staan.

Er bestaat een duidelijke 'arbeidsverdeling' tussen beide godsdiensten: het shintoïsme heeft rituelen rond volwassenwording, huwelijk en geboorte gemonopoliseerd, het boeddhisme beheerst de winstgevende markt rond de dood, zoals begravenissen, de exploitatie van begraafplaatsen, het verlenen van postume namen en herdenkingsceremonies.

Meer dan de helft van de Japanners bezoekt met Nieuwjaar een schrijn of tempel om voor succes bij examens, geluk in de liefde of herstel van ziekte te wensen.

In het heiligdom Atsuta, Nagoya.

minste één *torii*, die ongeveer de vorm heeft van de Griekse letter pi. Deze poort symboliseert wellicht de stok waarop een haan gaat zitten als hij de zonsopkomst aankondigt – in tal van animistische cultussen zijn bepaalde vogels een religieus symbool. Een *torii* kan gemaakt zijn van hout, steen, metaal of beton. Evenals de *shimenawa* (een heilig touw van gedraaid rijststro), hoopjes zout, in zigzagvormen uitgeknipte papierslingers en aangeharkt grind dient de *torii* als afscheiding tussen het heilige en het profane. Het grootste onderdeel van het complex is het binnenste heiligdom, de *honden*, waar de godheid huist. Deze steekt vaak boven alle andere elementen van het heiligdom uit en is via een trap bereikbaar. Bezoekers worden er zelden toegelaten, maar be-

Twee geisha's in de Fushimi Inari-schrijn.

REIZEN DOOR JAPAN

Een gedetailleerde gids van het hele land, waarbij de belangrijkste bestemmingen met een cijfer (of letter) zijn aangegeven op de kaartjes (bijvoorbeeld ❶).

De eilanden van de Japanse archipel strekken zich uit voor de kust van China, Rusland en Korea. De keten van meer dan 6800 eilanden bestaat circa 380.000 km² en is in totaal ongeveer 2800 km lang. Japan heeft meer dan 122 miljoen inwoners – twee keer zoveel als Italië, op een landoppervlak van vergelijkbare grootte.

Bijna een derde van de Japanse bevolking – ruim 42 miljoen mensen – woont in de regio Kanto op het grootste eiland, Honshu, waar ook de hoofdstad Tokio ligt. De omgeving van Tokio is bijzonder interessant, met in het noorden onder andere Nikko en het magnifieke shinto-complex Toshogu, in het zuiden Yokohama en de oude hoofdstad Kamakura en in het zuidwesten de iconische, met eeuwige sneeuw bedekte berg Fuji. In Centraal-Honshu (Chubu) vindt u zowel de grote industriestad Nagoya als de prachtige berglandschappen van de Japanse Alpen.

In het noorden van Honshu ligt de landelijke regio Tohoku. Hoewel de oostkust van dit gebied is verwoest door de aardbeving en de tsunami van 2011 is het binnenland grotendeels ongeschonden gebleven. Enkele hoogtepunten zijn de Tono-vallei en het op een berghelling gelegen tempelcomplex Yamadera. Het noordelijkste eiland van Japan, Hokkaido, staat bekend om zijn strenge winters en schitterende natuur, bijvoorbeeld in het nationale park Daisetsuzan.

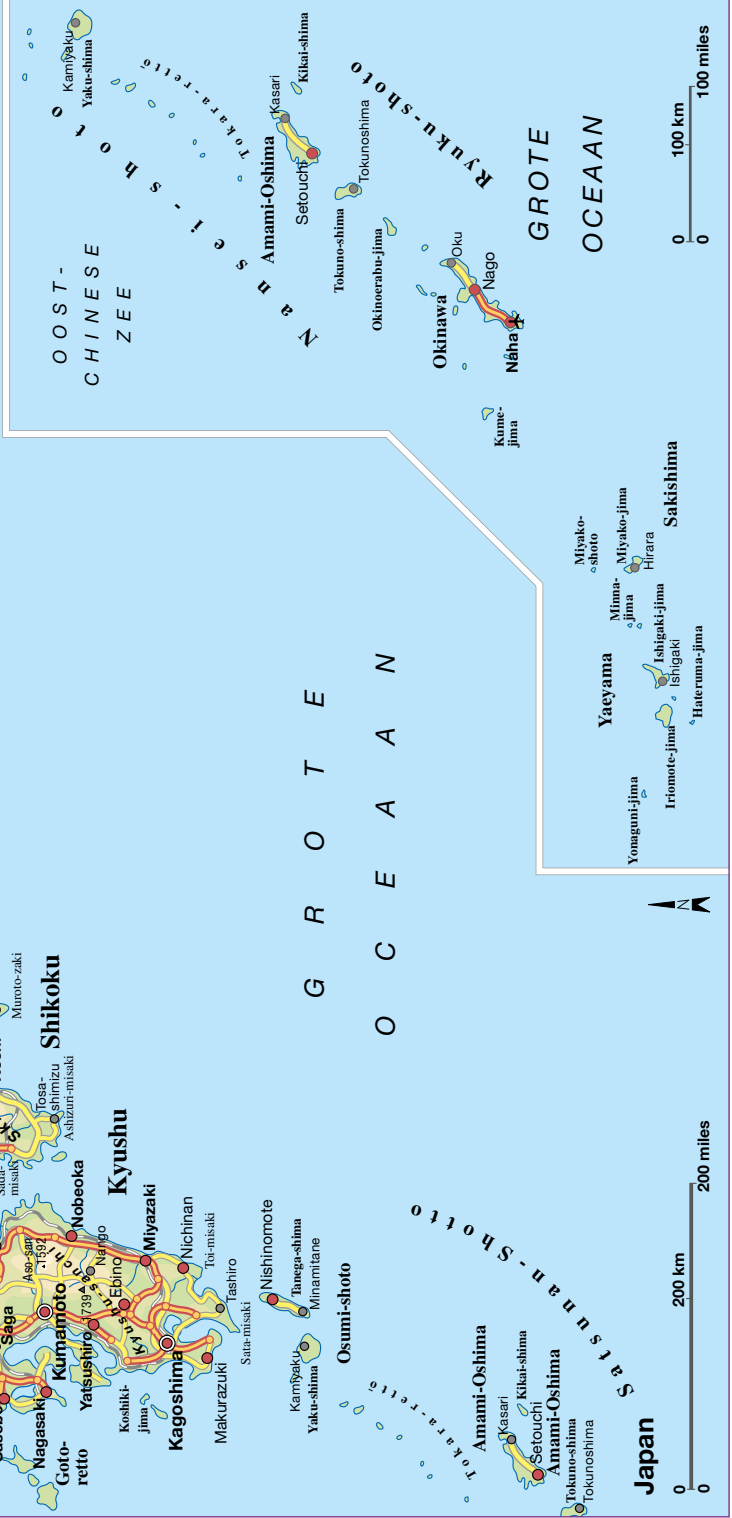
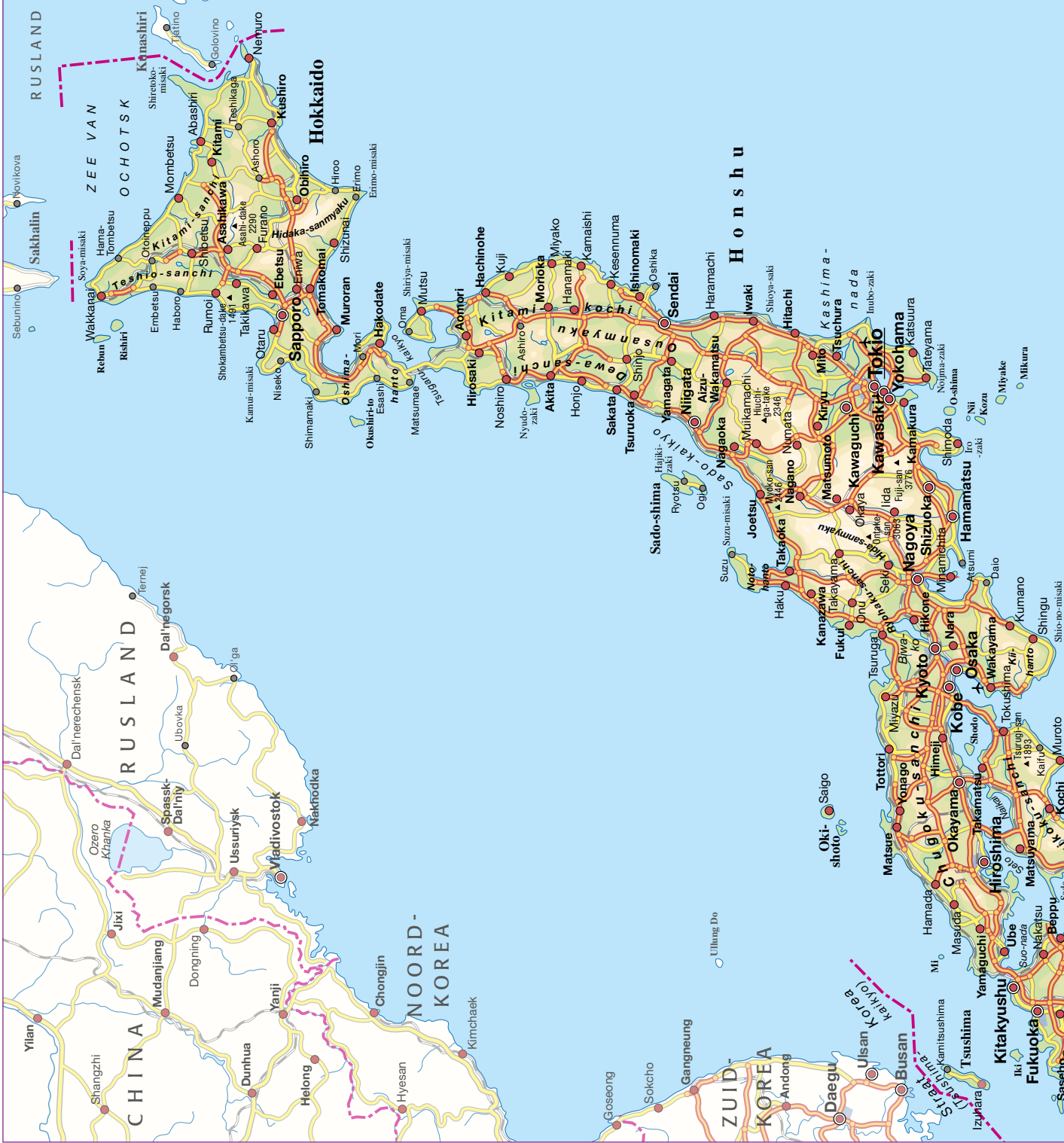
In de regio Kansai, enkele honderden kilometers ten westen van Tokio, bevinden zich enkele van de grootste bezienswaardigheden van Japan, zoals Kyoto – meer dan duizend jaar lang de hoofdstad van het land – en tal van magnifieke boeddhistische tempels, shinto-heiligdommen en zentuinen. De prachtige stad Nara is de culturele en kunstzinnige bakermat van het land. Eveneens in Kansai ligt Osaka, de tweede stad van Japan, die bekendstaat om zijn bruisende uitgaansleven.

Verder zuidwaarts liggen de regio Chugoku op Honshu en de rustige eilanden Shikoku en Kyushu. De befaamdste bezienswaardigheid van Chugoku is Hiroshima, terwijl op Shikoku 88 tempels langs een eeuwenoude pelgrimsroute staan. Dankzij het zachte klimaat, de warme bronnen en de actieve vulkanen heeft Kyushu een heel andere sfeer dan de rest van Japan.

Ten slotte zijn er de eilanden van Okinawa, die zich ten zuidwesten van Kyushu uitstrekken. Ze hebben een unieke cultuur; ook vindt u er de mooiste stranden en de beste duiklocaties van Japan.

Umi Jigoku (zee-hel).

De Senso-ji-tempel.

DE KANTO-VLAKTE EN CHUBU

Het centrale deel van Honshu is het hart van Japan; de hectische metropool Tokio beslaat een groot deel van de Kanto-vlakte. In de omgeving van de hoofdstad liggen verschillende historische steden, evenals de schitterende Japanse Alpen.

Tsurugaoka Hachiman-Gu-tempel, Kamakura.

De Kanto-vlakte is de grootste door rivierafzettingen gevormde laagvlakte van Japan, maar wie bij het woord 'vlakte' denkt aan weidse uitzichten komt bedrogen uit – dit gebied wordt vrijwel geheel in beslag genomen door de stedelijke agglomeratie van de aaneengesloten steden Tokio en Yokohama. Enkele van de langste rivieren van Japan – de Tone, Naka, Ara, Tama en Sagami – stromen door Kanto, maar de meeste hebben met beton versterkte oevers en zijn zo sterk gekanaliseerd dat ze amper nog als rivier herkenbaar zijn.

Over de tijd voordat Minamoto Yoritomo, de eerste Kamakura-shogun, in 1180 circa 36 ha bouwland schonk aan het shinto-heiligdom Asakusajinja is vrijwel niets bekend. In een tekst uit 1456 is sprake van het dorp Edo ('Poort tot de riviermond'), waar een onbelangrijke *daimyo* een kasteel had opgetrokken (op de locatie van het huidige keizerlijk paleis). In 1600 werd een Engelse schipbreukeling de eerste buitenlandse gast in Edo, waar hij les gaf aan Tokugawa Iyasu, de stichter van de Tokugawa-dynastie, die 250 jaar lang stand zou houden. In 1868, tijdens de Meiji-restauratie, werd Edo omgedoopt in Tokio. Tegenwoordig telt de agglomeratie-Tokio meer dan 37 miljoen inwoners. Het is een afwisselende stad – van de hectische, neonverlichte straten van Shinjuku en de hedendaagse chic van Roppongi en Omotesando tot de meer traditionele (maar even levendige) wijken als Asakusa.

Ook de omgeving van Tokio heeft veel te bieden. In het westen verrijst de berg Fuji (of Fuji-san) en ligt de vakantieplaats Hakone, bekend om zijn warme bronnen en zijn natuurschoon, in het noorden ligt Nikko, met het befaamde shinto-heiligdom Toshogu. Niet ver van Tokio vindt u de stad Yokohama, die zijn welvaart te danken heeft aan de handel met het Westen, en de oude hoofdstad Kamakura, waar nog tientallen eeuwenoude boeddhistische tempels en shinto-heiligdommen staan. De grote industriestad Nagoya strekt zich uit in het zuidwesten van Centraal-Honshu, een regio die Chubu wordt genoemd. Dit is een bijzonder interessant deel van het land, van het schilderachtige schiereiland Noto en de landelijke kust van de Japanse Zee tot de historische stad Kanazawa, de in de bergen gelegen vakantieplaats Nagano en het eiland Sado, dat in heel Japan befaamd is om zijn trommelaars.

Skiresort Hakuba, Nagano.

TOKIO

Tokio is een van de fascinerendste steden ter wereld. In deze onafzienbare stedelijke agglomeratie, de voormalige hoofdstad van de shoguns, wonen ongeveer 37 miljoen mensen – en dat in een gebied waar veel aardbevingen voorkomen.

Tokio is onvoorstelbaar groot – alleen al Centraal-Tokio beslaat een oppervlakte van 620 km² en heeft meer dan 12 miljoen inwoners. De stad heeft geen echt centrum, maar bestaat uit een groot aantal wijken, vaak met een treinstation als middelpunt. Voor wie een idee wil krijgen hoe Tokio in elkaar zit, vormen deze stations handige aanknopingspunten. De meeste wijken van Tokio liggen aan de 30 stations tellende rondgaande spoorlijn Yamanote-sen (Yamanote-lijn). Het kost ongeveer een uur om het hele rondje (in feite een ovaal) te rijden. Het grootste deel van Tokio is uitstekend bereikbaar per trein of metro; behalve door de Yamanote-lijn wordt de stad doorsneden door verschillende andere spoor- en metrolijnen.

De inwoners van Tokio beschouwen de wijken Ginza, Hibiya, Marunouchi, Nihonbashi en Yurakucho als het stadscentrum – hier staan enkele van de duurste hotels van Tokio, evenals het centraal station, het keizerlijk paleis en de chicste winkels en restaurants van de stad. Verder naar het noordoosten, maar nog steeds in het centrale deel van Tokio, liggen de wijken Akihabara en Kanda, en vervolgens Ueno en Asakusa, waar het centrum overgaat in het noordoosten van de stad.

Hier beginnen de traditionele arbeiderswijken – het deel van de stad dat Japanners *shitamachi* ('lage stad') noe-

men. Wie de rivier de Sumida ten zuiden van Asakusa volgt, komt in Ryogoku, op de oostelijke oever van de Sumida. In deze wijk, die deel uitmaakt van de *shitamachi*, zijn tal van trainingscentra voor sumoworstelaars gevestigd. Na Ryogoku stroomt de Sumida langs de westkant van Nihon-bashi en buigt dan af in zuidwestelijke richting, langs de wijken Tsukiji, Tsukishima en het moderne Odaiba; niet veel verder mondt de rivier uit in de Baai van Tokio.

Het moderne Tokio strekt zich ten westen van het keizerlijk paleis uit.

Bezienswaardigheden

Keizerlijk paleis
Ginza
Akihabara
Korakuen
Ryogoku en Kiyosumi
Asakusa
Roppongi
Shibuya
Meiji-jingu
Shinjuku

Kaart blz. 140

Bloeiende kersenbomen in het Ueno Park.

Dichtbevolkt

In de 17e eeuw was Tokio met meer dan 1 miljoen inwoners de grootste stad van de wereld. Vlak na de Tweede Wereldoorlog bedroeg het inwonertal circa 3 miljoen, in 1970 was dat aantal gestegen tot circa 9 miljoen. De volkstelling van 2015 kwam uit op 13,49 miljoen – dat komt neer op een bevolkingsdichtheid van 6158 mensen per vierkante kilometer.

Hier ligt Shinjuku, een typisch voorbeeld van een modern, enerverend Aziatisch stadsdeel, met wolkenkrabbers, opzichtige neonreclames en drukke straten. In Shinjuku staan de kantoren van de gemeentelijke overheid. Ook vindt u hier de grootste rosse buurt van de stad, een groot aantal warenhuizen, het centrum van de gayscene van Japan, een Koreaanse wijk, en nog veel meer.

Een paar stations verder aan de Yamanote-lijn liggen de kleurrijke wijken Shibuya en Harajuku, die geliefd zijn bij jongeren, en, eveneens in het westen, Omotesando en Roppongi – met hun moderne gebouwen, uitstekende restaurants, trendy cafés, hippe boetieks en chique modehuizen de belichaming van het coole, hedendaagse Tokio.

Het mag dan klinken als een cliché, maar Tokio is een stad van tegenstellingen, waar traditionele en moderne elementen vlak bij elkaar te vinden zijn. De wijk Ginza, met zijn chique Europese modewinkels en dure warenhuizen, ligt bijvoorbeeld op slechts tien minuten lopen van het keizerlijk paleis. En wie een

bezoek brengt aan het shinto-heiligdom Meiji-jingu en het uitgestrekte park eromheen hoeft maar een paar minuten te lopen naar de drukke straat Take-shita-dori in Harajuku, met tal van winkels met tienermode en boetieks waar fans de outfits van hun favoriete manga-figuren kunnen kopen. Hier torenen glimmende wolkenkrabbers uit boven eeuwenoude heiligdommen.

CENTRAAL-TOKIO

Het keizerlijk paleis

In het centrum van Tokio ligt het **keizerlijk paleis** of **Kokyo** ① (<http://sankan.kunaicho.go.jp>), de residentie van de keizer en zijn familie. Een groot deel van het terrein – waaronder het paleis zelf – ligt verborgen achter hoge muren, oude bomen en grachten uit de Edo-periode en is niet toegankelijk voor het publiek. Uitzonderingen zijn de tuinen en het paleisterrein op 2 januari en op onder andere de verjaardag van de keizer (23 februari), als de keizerlijke familie op een balkon van het paleis de menigte toewuift.

Het grootste deel van het 110 ha grote paleiscomplex is bebost of bestaat uit privétuinen met vijvertjes. De Showa-keizer (Hirohito), die regeerde van 1926 tot 1989, was een bioloog en een groot deel van de binnenste tuin is een natuurreservaat.

In de uitgestrekte, voor bezoekers toegankelijke **Kokyo Gaien** ②, de in het zuidoosten gelegen buitenste paleistuinen, staan perfect gesnoeide naaldbomen die in 1889 zijn geplant. Na een groot, met grind bedekt terrein komt u bij de **Nijubashi** ③, een brug met twee bogen over een gracht. Dit is een van de bekendste plekjes van Japan; busladingen toeristen laten zich bij de brug (*bashi*) voor een groepsportret fotograferen. Onmiddellijk nadat keizer Hirohito in augustus 1945 de Japanse capitulatie over de radio had aangekondigd, verzamelde zich hier een groot aantal soldaten; zij weigerden de nederlaag te accepteren of zich over te geven aan de geallieerden en pleegden ritueel zelfmoord. De Nijubashi vormt de toegang tot het eigenlijke paleisterrein – wie hier op 23 december of 2 januari komt, gaat

via deze brug naar binnen. Erachter staat de **Fushimi-yagura**, een uitkijktoren die deel uitmaakte van het oorspronkelijke kasteel van Edo.

Bezoekers zijn ook welkom in de **Kokyo Higashi Gyoen** ④ (Oostelijke Keizerlijke Tuinen, www.sankan.kunaicho.go.jp, gratis). Deze zijn toegankelijk via de Ote-mon, Hirakawa-mon en Kitahanebashi-mon, drie van de acht poorten (*mon*) naar het paleisterrein. U kunt er de resten zien van de verdedigingswerken van Edo-jo, het kasteel (*jo*) van de shogun, evenals de funderingen van de donjon, de voornaamste uitkijktoren van de residentie van de shogun.

Aan de noordkant van het oude kasteelterrein, in het park **Kitanomaru-koen**, staat het museum **Kokuritsu Kindai Bijutsukan** ⑤ (Nationaal Museum van Moderne Kunst, www.momat.go.jp, di. t/m zo. 10.00-17.00, vr. en za. tot 20.00 uur). In dit moderne gebouw is werk te zien van hedendaagse Japanse kunstenaars, van wie velen in Europa zijn opgeleid. In het noorden van de Kitanomaru-koen vindt u een

Chrysant

De chrysant met 16 blaadjes werd in de 13e eeuw, onder keizer Gotoba, het symbool van het keizerlijk hof. Het is nog steeds terug te vinden op kleding, zwaarden, banieren en officiële documenten die verband houden met het Japanse hof. De keizerlijke troon wordt dan ook vaak aangeduid met de term 'Chrysanten-troon'.

De Yasukuni-schrijn in Chiyoda is gewijd aan de soldaten die in dienst van de Japanse keizer stierven.

Het keizerlijk paleis.

VAN KASTEEL TOT KEIZERLIJK PALEIS

De bouw van het oorspronkelijke kasteel van Edo, opgetrokken in opdracht van de Tokugawa-shoguns, was een haast epische onderneming. Het werd gebouwd van graniet en basalt van het schiereiland Izu, 100 km naar het zuiden. Duizenden boten vervoerden de bouwmaterialen naar Kanda, vanwaar de stenen op door ossen en mannen getrokken sleeën naar de bouwplaats werden getrokken. De bouw nam veertig jaar in beslag. Veel plezier hebben de shoguns er niet van gehad: nog geen twintig jaar nadat het in 1636 gereed was gekomen, werd een groot deel van het bouwwerk door brand in de as gelegd.

Van de oorspronkelijke 21 verdedigingstorens (*yagura*) staan er nog drie overeind, waaronder de Fushimi-yagura bij de brug Nijubashi, maar van het oude kasteel zelf is vrijwel niets meer over, behalve drie torentjes, de fundering van de donjon, de slotgracht en de poorten.

De Meiji-keizer besloot in 1868 om op het kasteelterrein een nieuwe keizerlijke residentie te laten bouwen; een jaar later verliet hij Kyoto, de stad die langer dan een millennium de keizerlijke hoofdstad was geweest. Het nieuwe paleis, dat was opgetrokken van tal van kostbare houtsoorten, kwam in 1889 gereed; het werd in 1945 verwoest door Amerikaanse bombardementen. Het huidige paleis, waar de keizerlijke familie nog steeds woont, is na de oorlog gebouwd.

Vogels boven het meer Kussharo,
nationaal park Akan.

HET NOORDEN

De meeste Japanners beschouwen Hokkaido en het noordelijke deel van Tohoku als het einde van de wereld, ook al zijn deze gebieden met het moderne openbaar vervoer gemakkelijk te bereiken.

De Chuson-tempel.

‘Ik zou net zo goed naar het eind van de wereld kunnen gaan,’ schreef de grote 17e-eeuwse haiku-dichter Basho, op de avond voordat hij in 1689 naar het noorden van Japan vertrok. In die tijd waren de wegen naar het noordelijke deel van het land smal en in slechte staat – als er al wegen waren. Tegenwoordig ligt het aan de kust van de Grote Oceaan gelegen Sendai, de grootste stad van de regio Tohoku, op slechts twee uur van Tokio met de *shinkansen*. Vanuit Sendai is het niet ver meer naar de landelijke Tono-vallei, de tot werelderfgoed uitgeroepen shinto-heiligdommen van Hiraizumi, het sfeervolle, op een berghelling gelegen tempelcomplex Yamadera en tal van andere intrigerende bezienswaardigheden.

Het grote eiland Hokkaido, dat pas tijdens de Meiji-restauratie aan het eind van de 19e eeuw werd gekoloniseerd, ligt met de trein slechts 7,5 uur en met het vliegtuig 2 uur van Tokio. Hokkaido verschilt in tal van opzichten van de rest van Japan. In de winter kan men er skiën in de perfecte poedersneeuw van Niseko, 's zomers kunt u de adembenemend mooie natuur van het schiereiland Shiretoko verkennen.

Voor veel Japanners is het noorden een bijna exotisch gebied, enorm verschillend van de rest van het land. Anders dan in het grootste deel van Japan vindt u hier eindeloze open ruimten en ongerepte natuur, onaangeraakt door de mens.

Tohoku werd oorspronkelijk bevolkt door rondreizende krijgsheren en soldaten die forten optrokken om potentiële vijanden uit het zuiden te kunnen weerstaan. Deze versterkingen ontwikkelden zich geleidelijk tot gemeenschappen die weinig contact hadden met de buitenwereld, met hun eigen unieke manier van leven, kunstnijverheid, huisindustrieën en dialecten.

Sinds de aardbeving, de tsunami en de kernramp in Fukushima in maart 2011 (zie blz. 221) bestaat het beeld dat Tohoku vanwege de grote verwoestingen beter kan worden gemeden. Dit gaat weliswaar op voor de oostkust, waar het herstel nog tientallen jaren in beslag zal nemen, maar de rest van Tohoku is nauwelijks beschadigd en is nog net zo mysterieus als voor de ramp.

Houtsnijwerk van de Ainu.

TOHOKU

Tohoku, het noordelijk deel van Honshu, ligt in de winter in de baan van ijskoude stormen die vanuit Siberië over de Japanse Zee komen aanwaaien. Het is een schilderachtig, landelijk gebied, waar de hectische Japanse miljoenensteden een andere wereld lijken.

Het noordelijk deel van Honshu, dat bekendstaat onder de naam Tohoku, is doordrenkt van mythen en legendes – slimme vossen veranderen zichzelf in mooie vrouwen en lokken argeloze mannen naar hun ondergang, riviermonsters met een groene kop verslinden kinderen die zich te dicht bij het water wagen, en allerlei soorten duivels en geesten maken het de mens moeilijk.

Tohoku is naar Japanse begrippen een dunbevolkte regio – in een gebied van iets minder dan 67.000 km² wonen circa 9 miljoen mensen. Tohoku bestaat uit zes prefecturen: Aomori, Akita, Iwate, Miyagi, Yamagata en Fukushima. Iwate, Fukushima en Miyagi aan de oostkust zijn het zwaarst getroffen door de aardbeving en tsunami van maart 2011 (zie blz. 221).

Het klimaat wordt gekenmerkt door koude winters (vooral aan de kant van de Japanse Zee, die gegeseld wordt door ijskoude stormen vanuit Siberië) en warme zomers; vooral in augustus heersen in het zuiden van Tohoku soms tropische temperaturen. Van 1933 tot 2007 had de stad Yamagata het record voor de hoogste temperatuur die ooit in Japan was gemeten: 40,8 °C (in 2007 werd het overtroffen, met 0,1°C, door Tajimi in de prefectuur Gifu. Het huidige record wordt echter sinds 2020 vastgehouden door Hamamatsu in Shizuoka, met 41,1°C).

Enorme lantaarns op het festival Aomori Nebuta.

De regio staat bekend om zijn schitterende natuur, ruige bergen en warme bronnen. Vroeger heette Tohoku anders: Michinoku (letterlijk 'binnenweg' of 'smalle weg'). Deze naam was minder neutraal dan op het eerste gezicht lijkt – *michinoku* verwijst in het Japans naar een onbeschaafde plek waar cultuur ver te zoeken is. In het verleden werd in Shirakawa, in het zuiden van Fukushima, zelfs een hoge muur opgetrokken om de beschaafde wereld van het zuiden gescheiden te houden van de barbaren in het noorden. Hoewel de naam

Bezienswaardigheden

Sendai
Matsushima
Aizu-Wakamatsu
Yamadera-tempelcomplex
Zao Onsen
Tono
Aomori
Towada-Hachimantai
National Park

Kaart blz. 212

van deze regio later werd veranderd in *tohoku* ('noordoosten') beschouwen veel Japanners uit het zuiden dit gebied nog steeds als cultureel achtergebleven.

Enigszins ironisch is dit wel, want tegelijkertijd is men het er algemeen over eens dat Tohoku een van de laatste bastions van de traditionele Japanse cultuur is. De razendsnelle modernisering die de rest van Japan sinds het eind van de Tweede Wereldoorlog heeft door- gemaakt is grotendeels aan deze regio voorbijgegaan. In het noorden zijn nog boerenbedrijfjes waar op dezelfde manier als honderden jaren geleden rijst wordt verbouwd, kleine vissersdorpjes die uitkijken over een ongerepte kust, afgelegen herbergen met een eigen warme bron, en een bijzonder vriendelijke bevolking die een dialect spreekt dat ook voor veel Japanners onbegrijpelijk is. Tohoku kan bogen op verbluffend mooi natuurschoon en is een bestemming die avontuurlijk ingestelde reizigers eigenlijk niet mogen missen.

Sendai

De grootste stad van Tohoku, het aan de oostkust gelegen **Sendai** ①, heette vroeger Sentaijo, naar de 'Tempel van de duizend boeddha-beelden' die ooit op de top van de beboste Aoba-yama stond. De Date-clan, die een tijdlang de macht in deze regio in handen had, veranderde deze naam in Sendai ('Duizend Generaties'), wellicht vanuit de overtuiging dat haar regeringsperiode net zo lang zou duren. Sendai, de hoofdstad van de prefectuur Miyagi, is tegenwoordig een kosmopolitische stad met 1,1 miljoen inwoners. De stad is een goed uitgangspunt voor het verkennen van de rest van Tohoku. Sendai, dat vanuit Tokio met de *shinkansen* bereikbaar is, staat in Japan bekend als 'Groene Stad' of 'Bomenstad'. Vanaf **Sendai-eki** (station Sendai) lopen brede, door bomen omzoomde lanen in Europese stijl van oost naar west.

Het stadscentrum is klein genoeg om in een uur te voet te verkennen. Een van de hoogste gebouwen van Sendai

is het **SS-30-gebouw** van 30 verdiepingen. Op de bovenste verdieping bevinden zich verschillende restaurants met een prachtig uitzicht op de stad, de bergen in het noorden en westen en de Grote Oceaan in het oosten. In de buurt van het station staat een nog hoger gebouw, **AER**, met op de 31e verdieping een gratis uitkijkplatform (www.sendai-aer.jp, dagelijks open 10.30-20.00 uur). Vanaf station Sendai is het via de Aoba-dori tien minuten lopen in westelijke richting naar **Ichiban-cho**, het grootste winkelgebied van Sendai. Het is gedeeltelijk overdekt en alle straten zijn autovrij. Een eindje verder ligt de Kokobunchi-dori, de voornaamste uitgaansstraat, met de gebruikelijke bars in Japanse stijl, nachtclubs, karaoke-bars, disco's en ander amusement.

In Sendai zijn verschillende traditionele ambachten uit de regio Tohoku bewaard gebleven. In traditionele ateliers met winkels in de schaduw van grote, moderne gebouwen kunt u nog steeds zien hoe ambachtslieden messen, tatami-matten en de befaamde *kayaki tansu* (kasten) vervaardigen.

Het standbeeld van Date Masamune.

De schaduwrijke Jyozenji-dori in Sendai.

Washi

In het dorp Shiroishi, ten zuiden van Sendai, wordt het traditionele *washi* vervaardigd, dik papier dat met de hand gemaakt wordt van hout van moerbeibomen. Bij kunstnijverheidswinkels in Sendai zijn gekleurde vellen van dit stevige papier te koop. Vroeger werd het gebruikt voor portefeuilles, hoeden en gordijnen.

De glorie tijd van Sendai begon toen Date Masamune, een eenogige krijgsheer uit het noorden, op de top van de Aoba-yama een kasteel bouwde, **Aoba-jo** (ook bekend als Sendai-jo, dagelijks open 9.00-17.00, nov.-mrt. tot 16.00 uur). Nadat de Date-dynastie in de Meiji-periode haar macht was kwijtgeraakt, begon het te vervallen, hoewel een deel van de muren nog overeind staat. Op het kasteelterrein vindt u een museum, een souvenirwinkel, een heiligdom en een standbeeld van Masamune. Als u vanaf het terrein in noordelijke richting omlaag kijkt, ziet u de Hirose-gawa, een rivier die totaal niet vervuild is – iets bijzonders in Japan. Er zwemmen zelfs forellen in.

Het mausoleum van Date Masamune, **Zuihoden** (www.zuihoden.com, dagelijks open feb.-nov. 9.00-16.30, dec.-jan. 9.00-16.00 uur) staat op de top van de Kyogamine-yama. Op weg naar boven passeert u enkele begraafplaatsen en een zentempel van de Rinzai-sekte (de **Zuiho-ji**). Vlak bij de trap naar het mausoleum liggen de graven van samoerai die na de dood van Masamune rituele zelfmoord pleegden. Aan het eind van

de Tweede Wereldoorlog werd het mausoleum tijdens een bombardement beschadigd; er is een fototentoonstelling over de restauratie te zien.

Het shinto-heiligdom **Osaki Hachimanjinja** (www.osakihachimangu.com, dagelijks open van zonsondergang tot zonsondergang) dateert van 1100 en is later door Date Masamune naar zijn huidige locatie verplaatst. Het is gewijd aan de god van de oorlog en de god van de boogschutterskunst en is een van de nationale erfgoederen van Japan. Er loopt een trap van ongeveer honderd treden naar de top – wie ze telt, komt naar verluidt steeds op een ander aantal uit. Een met natuursteen geplaveid pad, omzoomd door enorme ceders, voert naar het heiligdom, dat op een schilderachtig plekje tussen de bomen ligt. Het is in Momoyama-stijl verfraaid met goud, zwart lakwerk en heldere kleuren.

In het park **Aobayama-koen** ('Park van de groene heuvel') staan het **Sendai-shi Hakubutsukan** (Stedelijk Museum van Sendai; www.city.sendai.jp/museum/, di. t/m zo. 9.00-16.30 uur) en een

museum voor schone kunsten. Het stedelijk museum, gehuisvest in een fraai gebouw dat na de jarenlange renovatie in het voorjaar van 2024 weer geopend werd, is gewijd aan de geschiedenis van de regio. Er is ook een kinderafdeling waar alle voorwerpen mogen worden aangeraakt. Naar het noorden bevindt zich het Miyagi Museum of Art (www.pref.miyagi.jp), maar dat ondergaat momenteel renovaties en zal weer openen in de lente van 2026. In de **Sendai Mediatheque** (www.smt.jp, dagelijks open 9.00-22.00 uur, 4e do. van de maand gesloten), die is ondergebracht in een mooi modern gebouw, worden culturele evenementen georganiseerd. Hier bevindt zich ook het centrum ter herdenking van 11 maart 2011, een project waarbij burgers worden aangemoedigd de wederopbouw na de aardbeving van 2011 te documenteren.

Het is ook de moeite waard een bezoek te brengen aan de **botanische tuin van de universiteit van Tohoku** (www.web.tohoku.ac.jp/garden, 1 apr.-30 nov. di. t/m zo. 9.00-16.00 uur, bezoekers worden tot 15.00 uur toegelaten). Er

is geen betere plek om een warme zomermiddag door te brengen. Met enig geluk krijgt u er uilen en vleermuizen te zien. Behalve een observatorium dat toegankelijk is voor het publiek ligt hier ook een educatief verkeerspark voor kinderen, **Minamikoizumi Traffic Park** (www.minamikoizumi-traffic-park.studio.site), compleet met straten, verkeerslichten, drukke kruispunten en een spoorbaan.

Bij station Kitayama, aan de noordrand van Sendai, staan twee zentempels, de **Rinno-ji** (www.rinno-ji.or.jp, dagelijks open 8.00-17.00 uur) en de **Shifuku-ji**. Beide stammen uit de 15e eeuw en zijn in de loop van de eeuwen talloze keren verwoest en weer opgebouwd. In de zentuin bloeien in de lente azalea's en irissen, maar de tuin is in elk seizoen erg mooi. Station Kitayama is een goed uitgangspunt voor een mooie wandeling door de bergen.

De omgeving van Sendai

Even ten noordwesten van Sendai ligt **Naruko** ②, de populairste *onsen* (warme bron) van Tohoku. Naruko was ooit

Houten kokeshipoppen.

Standbeeld van Basho in het tempelcomplex Yamadera.

DE POËZIE VAN BASHO

Matsuo Basho (1644-1694) wordt beschouwd als de grootste haiku-dichter ooit. Basho verrijkte de uit 17 lettergrepen bestaande haiku-dichtvorm met een bedrieglijke eenvoud en contrasten. Basho's poëzie wordt dikwijls omschreven als *sabi* – liefde voor het oude, versletene en onopvallende. In 1679 schreef Basho zijn eerste haiku:

*Op een verdorde tak
Strijkt een kraai neer:
Avondval in de herfst.*

Basho was een samoerai die na de dood van zijn heer naar de hoofdstad Edo verhuisde. In 1684 maakte hij zijn eerste reis naar Tohoku. Hij schreef hierover in *Oku no Hosomichi* (De smalle weg naar het verre noorden), dat beschouwd wordt als een van de mooiste werken uit de Japanse literatuur.

Naruko-onsen, Miyagi.

Een pagode van vijf verdiepingen, Haguro-san, Yamagata.

Wassen is een traditioneel ritueel voorafgaand aan het bidden in een tempel.

een heilige plek waar de goden van de warme bronnen werden geëerd. Dit oord staat bekend om zijn geneeskrachtige water, dat naar verluidt een gunstige invloed heeft bij zenuwaandoeningen, en om zijn houten *kokeshi*-poppen, herkenbaar aan hun ronde hoofd en cilindrische lichaam zonder armen en benen. Ze worden tegenwoordig ook elders geproduceerd, maar vinden hun oorsprong in Tohoku, waar ze werden gemaakt als tijdsbesteding om de lange wintermaanden door te komen.

Even ten noorden van Sendai ligt **Matsushima** ❸, dat door Japanners als een van de drie officieel erkende 'mooiste plekjes van het land' (*Ni-hon-sankei*) wordt beschouwd. (De andere zijn de Baai van Miyazu, ten noorden van Kyoto, en Miyajima bij Hiroshima.) Hoewel de kust van Miyagi zwaar getroffen is door de tsunami van 2011, hebben de eilanden voor de kust enige bescherming geboden en begint het toerisme in deze omgeving weer op gang te komen. In de baai liggen tal van grillig gevormde, met naaldbomen begroeide eilandjes van uiteenlo-

pende grootte. De dichter Basho kon niet genoeg krijgen van deze plaats; hij verklaarde ooit dat zijn aankomst in Matsushima het gelukkigste moment van zijn leven was geweest. Als u hier bent, kunt u van de gelegenheid gebruikmaken om de plaatselijke *sasa-kamaboko* (vispasta) en inktvis aan een spies te proeven.

Aizu-Wakamatsu

In de zuidelijkst gelegen prefectuur van Tohoku, Fukushima, ligt het versterkte stadje **Aizu-Wakamatsu** ❹, bekend om zijn volkskunst, keramiek en lakwerk. Ook vindt u er mooie parken en tuinen. Aizu heeft zich tot op het laatst verzet tegen de omverwerping van het Tokugawa-shogunaat in 1868. Twintig jonge samoerai pleegden liever zelfmoord dan zich over te geven aan de keizer.

De *shinkansen* van station Ueno (Tokio) naar Koriyama is de vlugste manier om naar deze regio te reizen, maar de minder snelle trein vanaf station Asakusa in Tokio via de Tobu- of de Aizu-lijn volgt een veel mooiere route. Als u van plan bent in Aizu te overnachten, biedt deze route de mogelijkheid om overdag een tussenstop te maken in Nikko.

De bezienswaardigheden van Aizu liggen verspreid over een groot gebied; u kunt het best de bus nemen of een fiets huren. Vanaf de top van de heuvel **Imori-yama**, bereikbaar via een steile trap of met een lift, hebt u een schitterend uitzicht naar alle kanten. Japanse toeristen komen speciaal hierheen voor de **graven van de Byakkotai**. De Byakkotai ('Witte Tijgers') waren een groep strijders van 16 en 17 jaar oud die rituele zelfmoord pleegden door zich de buik open te snijden nadat ze waren gescheiden van de krijgsmacht waarvan ze deel uitmaakten; ze meenden ten onrechte dat kasteel Tsuruga in brand stond, zodat ze daar niet meer hun toevlucht konden zoeken. Aan de voet van de heuvel staan twee kleine aan de Byakkotai gewijde musea en de opvallende Sazae-

do-pagode (dagelijks open, apr.-dec. 8.15 uur tot zonsondergang, jan.-mrt. 9.00-16.00 uur).

Bij **Buke-yashiki** (www.buke-yashiki.com, dagelijks open, apr.-nov. 8.30-17.30, dec.-mrt. 9.00-17.00 uur), circa 2 km ten zuiden van de heuvel, staan naast een aantal zorgvuldig nagebouwde panden enkele oorspronkelijke huizen van samoerai. Ze geven een goede indruk van hun manier van leven. Nog eens 2 km naar het westen ligt de **Oya-ku-en** (dagelijks open 8.30-17.00 uur), een vredige tuin met een vijver op het terrein van een voormalige villa van de Matsudaira-clan. Er worden ook zo'n driehonderd soorten medicinale kruiden gekweekt, waarvan er vele te koop zijn in de bijbehorende winkel. Vanuit het theehuis hebt u een prachtig uitzicht op de tuin. Gezeten op tatamimatten krijgt u hier *matcha* geserveerd, de traditionele Japanse groene thee.

Kasteel Tsuruga

Op ongeveer een kwartier lopen van de tuin staat het herbouwde kasteel van Aizu, **Tsuruga-jo** (www.tsurugajo.com, dagelijks open 8.30-16.30 uur). De muren en grachten van dit grote kasteel zijn origineel, het goed verzorgde park stamt uit een latere tijd. Vooral in de lente is het hier mooi, als de meer dan duizend kersenbomen in bloei staan – de witte muren van het kasteel steken schitterend af tegen de blauwe lucht en de roze bloesems. Het imposante exterieur van het kasteel en het uitzicht vanaf de bovenste verdiepingen zijn interessanter dan het interieur en het saaie historische museum. Op 15 minuten lopen in noordelijke richting vindt u de **Suehiro Sakebrouwerij** (www.sake-suehiro.co.jp). Er zijn rondleidingen door de brouwerij en het museum, die eindigen met proeverijen – vergeet niet de met sake doordrenkte desserts in het café te proberen. De brouwerij is sinds 1850 in handen van dezelfde familie en is gehuisvest in een prachtig oud houten gebouw. De rondleidingen zijn in

het Japans, maar er is ook Engelse informatie beschikbaar.

Yamadera

De grootste bezienswaardigheid van de prefectuur Yamagata is het schitterende tempelcomplex Rishshaku-ji, beter bekend onder de naam **Yamadera** ❺ (www.rissyakuji.jp, dagelijks open 8.00-17.00 uur), dat in 860 door een zenpriester is gesticht. De ongeveer 40 tempelgebouwen staan verspreid in een oud cederbos op een berghelling en zijn met elkaar verbonden door paden – een schitterend geheel. De grote hal, **Kompon Chudo**, dateert van de 14e eeuw, de andere gebouwen zijn 16e-eeuws. Boven aan een trap met 1015 treden ligt de **Okuno-in**, het heiligste der heiligen voor de pelgrims die hier komen bidden. Aan de voet van de heuvel staat een standbeeld van de dichter Basho; in zijn werk *De smalle weg naar het verre noorden* staat een haiku die hij tijdens een bezoek aan Yamadera heeft geschreven: 'Wat is het stil! / De stenen doorbo- rend / het snerpen van de cicade.'

Uitzicht

Vanaf de Godai-do (het rode paviljoen waar soetra's, de heilige geschriften, worden bewaard) hebt u het mooiste uitzicht op het tempelcomplex Yamadera en het dal in de diepte.

Kasteel Tsuruga.

Tip

Als u in de buurt bent van Dewa Sanzan kunt u een bezoek brengen aan Bandai Kogen, een bergachtig gebied met beuken, wetlands, bijna 300 meren en de Bandai-san, een 1819 m hoge vulkaan die oprijst boven het meer Inawashiro. De laatste grote uitbarsting vond plaats in 1888.

Zao Onsen

Circa 20 km ten zuidwesten van de stad Yamagata ligt **Zao Onsen** ❶, een van de grootste wintersportplaatsen van Tohoku (www.zao-spa.or.jp). Zao Onsen, de belangrijkste plaats in het nationale park Zao Quasi, beschikt over een dozijn pistes – de langste is 10 km. Van december tot eind maart kan er ook 's avonds worden geskied. De Paradijs- en Juhyogen-piste zijn het mooist. Onderweg komen skiërs langs zogenaamde sneeuwmonsters: sneeuw die door de ijsskoude wind is opgeblazen zet zich in de vorm van bevroren druppeltjes af op de naaldbomen op de hellingen, die daardoor veranderen in bizarre ijssculpturen. Zao Onsen is niet alleen een wintersportplaats, maar ook een kuuroord met warme bronnen. Niets is heerlijker dan de spieren na een dag skiën, of wandelen buiten het winterseizoen, in deze prachtige omgeving even rust te gunnen in het warme water van een natuurlijke bron.

De soetralhal van de Chuson-ji.

Dewa Sanzan

Ongeveer 50 km ten noorden van de stad Yamagata liggen de **Dewa Sanzan** ❷ ('Drie bergen van Dewa'), waar ascetisch levende monniken (*yamabushi*) nog steeds heilige rituelen uitvoeren. Voeg u bij de andere pelgrims en klim via de 2446 treden naar de top van de **Haguro-san**. Daarna kunt u met een boot een tochtje maken over de rivier de Mogami-gawa.

Ten noorden van Sendai

Hiraizumi en omgeving

Het onaanzienlijke stadje **Hiraizumi** ❸ in de prefectuur Iwate stak zo'n 850 jaar geleden Kyoto naar de kroon – iets wat tegenwoordig moeilijk te geloven is. Uit deze tijd, toen Hiraizumi de thuisbasis was van de machtige Fujiwara-clan, zijn enkele opmerkelijke overblijfselen bewaard gebleven.

De Fujiwara's staken enorme bedragen in de bouw van magnifieke tempels. Van de veertig die er ooit stonden zijn er helaas maar twee bewaard gebleven. De **Chuson-ji** (www.chusonji.or.jp, da-

gelijks open, mrt.-okt. 8.30-17.00, nov.-feb. 8.30-16.30 uur) werd in 850 gesticht door een Tendai-priester en is later herbouwd in de stijl van de Heian-periode; dit is een van de weinige bouwwerken uit die periode die de tand des tijds hebben weerstaan. De twee mooiste nog bestaande onderdelen van de tempel zijn de Kyozo en de **Konjiki-do**, een oogverblindend bouwwerk dat bijna geheel met bladgoud is bedekt. Het hoofdaltaar is ingelegd met parelmoer, lakwerk en verguld koper. De **Kyozo**, een soetralhal met een achthoekig podium dat versierd is met ingelegde motieven, dateert van 1108. In het recentere **San-kozo** (schathuis) worden waardevolle, met goudinkt op indigo papier geschreven soetra's bewaard, evenals een befaamd duizendarmig beeld van Kannon en voormalige bezittingen van de Fujiwara's, zoals lakwerk en zwaarden.

De andere bewaard gebleven oude tempel van Hiraizumi is de prachtige **Motsu-ji** (www.motsuji.or.jp, dagelijks open, apr.-okt. 8.30-17.00, nov.-mrt. 8.30-16.30 uur), waar een 12e-eeuwse

tuin bij hoort, de **Jodo-teien** – een van de weinige nog bestaande tuinen uit de Heian-periode. De tuin, met een centrale vijver en de verspreid gelegen resten van een tempel die hier ooit stond, staat in elk seizoen vol bloemen.

In noordoostelijke richting ligt **Tono** ❹, dat schitterend bewaard is gebleven. De moderne tijd lijkt aan dit stadje voorbij te zijn gegaan. Het land wordt hier nog op dezelfde manier bewerkt als in de feodale tijd. Hier staan ook de *magariya* (traditionele L-vormige boerderijen). In de lange kant wonen de mensen, in de korte de dieren en geesten. Volgens de overlevering zijn de rivieren van deze streek het domein van de legendarische *kappa*, die onder water leven en het voorzien hebben op mensen en paarden. De traditionele manier om een *kappa* te verslaan is om hem met een buiging te begroeten; de beleefdheid vereist dat de *kappa* dan eveneens buigt, met het gevolg dat het leven brengende water dat zich in een holte op zijn hoofd bevindt wegloopt, zodat hij sterft.

Irissen

De tuin van de Motsu-ji is eind juni/begin juli op zijn mooist – dan bloeien er meer dan 30.000 irissen van driehonderd soorten en is de tuin één kleurig geheel van paars, wit en geel.

Skilift bij de wintersportplaats Zao Onsen, Yamagata.

GRAF VAN CHRISTUS

De regio Tohoku staat in Japan bekend om zijn talloze mythen en legenden, waarvan de verhalen over de *kappa* (zie blz. 219) tot de bekendste behoren.

Een van de merkwaardigste legenden heeft betrekking op het graf van Jezus. Deze legende is nog niet zo oud; hij is in het leven geroepen door Japanse ultranationalisten in de jaren dertig van de 20e eeuw. Volgens hen was niet Jezus zelf, maar diens broer aan het kruis gestorven. Jezus zou zijn toevlucht hebben gezocht in Japan, waar hij zich in de huidige prefectuur Aomori vestigde. Hij trouwde, kreeg kinderen en stierf op 105-jarige leeftijd.

Zijn veronderstelde laatste rustplaats, een heuvel met een kruis op de top, bevindt zich in het dorp Shingo. Er is zelfs een museum gewijd aan de legende: het **Legend of Christ Museum**.

Furusato

Het Japanse woord *furusato* ('geboorteplaats') heeft een nostalgische, landelijke ondertoon en roept associaties op met rietgedekte boerderijen, bemoste watermolens en rijpende rijstvelden. Ook door Japanners die nog nooit in deze streek zijn geweest wordt de Tono-vallei beschouwd als het summum van *furusato*.

In het noordwesten ligt **Morioka**, de hoofdstad van Iwate en befaamd vanwege wedstrijden in het eten van *wanko soba* (een plaatselijk noedeligerecht). Afgezien daarvan is er weinig te beleven; u komt wellicht door deze stad als u op weg bent naar het uiterste noorden van Tohoku.

Aomori

Aomori 10, de hoofdstad van de prefectuur Aomori in het noorden van Tohoku, is een goed uitgangspunt voor zowel Hokkaido als het nationale park Towada-Hachimantai in het zuiden. **Hirosaki 11**, een uur rijden ten zuidwesten van Aomori, is een oude versterkte stad waar een van de moeilijkst te volgen regionale dialecten van Tohoku wordt gesproken. In deze stad is nog iets van de sfeer uit de tijd van de samoerai te proeven.

In het zuidoosten liggen de Hakko-da-bergen, een vulkanisch massief met enkele van de beste langlaufpistes van Japan. Het massief loopt midden door de prefectuur Aomori naar het rivierdal van de Oirase, een spectaculair dal met

steile rotsen, bruisende stroomversnellingen en watervallen. U kunt onderweg overnachten in de rustieke, traditionele **Sukayu Onsen**, waar het water geneeskrachtige eigenschappen heeft.

Ten noorden van Aomori ligt **Shimokita-hanto 12**, het schiereiland waar de noordelijkste populatie apen in het wild ter wereld leeft. De 870 m hoge **Oso-re-zan** is de hoogste berg van Shimokita. Het woord *osore* betekent 'angst' of 'verschrikking' – gezien de borrelende, veelkleurige modderpoelen en stinkende zwaveldampen beslist een toepasselijke naam.

Ten zuidwesten van Aomori ligt het nationale park **Towada-Hachimantai Kokuritsu-koen** (www.env.go.jp/park/towada), dat zich uitstrekt over drie prefecturen: Aomori, Akita en Iwate. De *onsen* in **Tamagawa**, aan de kant van Akita op het Hachimantai-plateau, wordt beschouwd als een van de beste warme bronnen van deze streek. Het water dat hier opwelt is rijk aan zuren en licht radioactief. Samen met enkele gebieden op Hokkaido behoort Towada-Hachimantai tot de laatste ongetemde wildevissen van Japan.

In het nationale park verrijst een van de acht actieve vulkanen in Tohoku: de 2040 m hoge **Iwate-san 13**, met het prachtige kratermeer **Towada-ko**. Op de hellingen van deze berg – die ook wel de 'Fuji van het noorden' wordt genoemd – liggen borrelende, kokendhete modderpoelen en stomende geisers.

Naar het westen toe strekt zich de prefectuur Akita uit, met het diepste meer van Japan, **Tazawa-ko**, en het spectaculaire schiereiland **Oga-hanto**. Naar verluidt is dit de woonplaats van de *namahage*, de 'duivels van het nieuwe jaar', die elk jaar op 3 januari woningen binnenvallen en pas tevreden zijn als ze grote hoeveelheden sake en rijstkoeken krijgen. In de stad **Akita 14** valt weinig te beleven, in **Kakunodate 15** vindt u enkele door kersenbomen omzoomde straten met goed bewaard gebleven huizen van samoerai.

Kenmerkend landschap in de Tono-vallei.

DE AARDBEVING EN TSUNAMI VAN 2011

Op 11 maart 2011 vond een aardbeving met een kracht van 9,0 op de schaal van Richter plaats, de op vier na zwaarste beving ooit gemeten. Het epicentrum lag op 72 km ten oosten van Sendai in de Grote Oceaan.

De beving in Tohoku duurde zes minuten en was de zwaarste ooit in Japan gemeten. De eerste schokken waren zo zwaar dat ze tot in Kyushu te voelen waren. Nog geen half uur later volgden naschokken met een kracht van 7,4 en 7,2 op de schaal van Richter. In het jaar daarop werd de regio getroffen door meer dan 1800 lichtere naschokken.

Hoe zwaar de aardbeving ook was, Japan was erop voorbereid. Sinds de ramp in Kobe in 1995 waren strenge nieuwe bouwverordeningen opgesteld en was de bevolking beter voorgelicht hoe men het beste kon handelen bij een zware aardbeving. Het land was echter niet voorbereid op wat er meteen na de eerste beving in 2011 gebeurde. Binnen enkele minuten trad het waarschuwingssysteem voor tsunami's in werking. Men verwachtte dat Miyagi binnen een half uur getroffen zou worden door een golf van 6 m hoog; voor andere gebieden werden lagere golven voorspeld. De werkelijkheid was echter veel erger.

In Rikuzen-Takata in de prefectuur Iwate sloeg een 13 m hoge golf over de 6,5 m hoge muur langs de zee en overspoelde de hele stad. Tachtig procent van de 8000 huizen werd verwoest en meer dan 1880 mensen kwamen om. Vergelijkbare taferelen speelden zich af langs de hele oostkust van Tohoku. In 2019 stond het aantal doden in Tohoku op 19.729 en het aantal gewonden op 6233; officieel zijn er nog steeds 2559 personen vermist. In enkele gebieden bereikten de golven een hoogte van 38 m; 560 km² land werd overstromd. Circa 4,4 miljoen huishoudens hadden geen elektriciteit meer, meer dan 45.000 huizen en gebouwen waren verwoest en 144.000 beschadigd.

Daar kwam de kernramp in Fukushima – de ergste sinds Tsjernobyl in 1986 – nog bij. Uit latere studies is gebleken dat deze kerncentrale onvoldoende beschermd was geweest tegen tsunami's en dat de

ramp door de mens was veroorzaakt. Vóór maart 2011 werd 30 procent van de Japanse energie opgewekt door kerncentrales, maar als reactie op Fukushima werden alle kerncentrales van het land stilgelegd. Dit betekende dat Japan noodgedwongen weer moest overgaan op steenkool en vloeibaar aardgas, waardoor de uitstoot van kooldioxide toenam. Ondanks de publieke afkeer drongen politici en het bedrijfsleven erop aan de centrales weer snel in bedrijf te nemen, met als doel dit weer tot 20 procent terug te brengen in 2030. Voor het zover is moet elke reactor echter voldoen aan strenge veiligheidseisen.

In 2013 werd onthuld dat hoog radioactief water uit de Fukushima-centrale nog steeds in de oceaan lekte, iets wat eerder was ontkend. De vraag werd gesteld in hoeverre Tokio en de rest van Japan veilig waren. Vanwege het algemene wantrouwen ten opzichte van de overheid en TEPCO, de eigenaar van de centrale, zijn er tal van burgerinitiatieven gestart om in het hele land het stralingsniveau in het milieu en in voedsel te meten. Hun gegevens, gekoppeld aan die van de overheid, wijzen erop dat de stralingsniveaus in Tokio en Kanto (en daarbuiten) normale waarden hebben. Nadat behandeld maar vervuild water terug in zee werd geloosd in 2023, protesteerden lokale groepen zoals vissers en omringende landen vanwege de consequenties die dit zou hebben voor de oceanen rond Japan. Het proces gaat door, maar het zal 30 jaar duren om al het behandelde water terug te laten stromen in zee.

Reddingswerkers bij de ruïnes van de stad Rikuzen-Takata.

Een hert in het Shiretoko
National Park.

HOKKAIDO

Het noordelijke eiland Hokkaido neemt een speciale plaats in de verbeelding van de Japanners in; het wordt geassocieerd met romantische beelden van mistige bergen en ongetemde wildernissen waar alles mogelijk is.

Hokkaido hoort pas sinds de 19e eeuw bij Japan, toen het ten tijde van de Meiji-restauratie werd gekoloniseerd. Het eiland is voor veel Japanners wat Alaska voor Amerikanen is: de noordelijkste uithoek van het land, waar nog een zekere (geromantiseerde) pioniersgeest heerst, waar de zomers kort en de winters ijsig koud zijn, en waar de bevolking net even anders is dan in de rest van het land. Op Hokkaido zijn geen oude tempels en kastelen te vinden, maar wel bergen, bossen en boerderijen. De bewoners zijn er open en vriendelijk, en zijn al sinds de tijd van de Meiji-restauratie gewend aan de westerse cultuur – wat te merken is.

Op Hokkaido wonen ook de Ainu (zie blz. 59), het laatste inheemse volk van Japan. Ze zijn niet verwant aan andere Japanners; hun exacte herkomst – mogelijk de Kaukasus – is nog niet met zekerheid vastgesteld. Er zijn nog maar circa 12.000 Ainu; hun taal is vrijwel vergeten en van hun cultuur is weinig meer over, hoewel er pogingen worden gedaan om enkele aspecten van hun sjamanistische gebruiken nieuw leven in te blazen. Hoewel sommigen zich nog in traditionele kleding hullen (voornamelijk om tegen betaling voor toeristen te poseren) verschilt hun levenswijze nauwelijks van die van andere Japanners.

Op Hokkaido heeft men al snel het gevoel ver van alles verwijderd te zijn, maar dat is vooral psychologisch. De vliegroute Tokio-Sapporo is een van de

drukste ter wereld en sinds 2016 rijdt de *shinkansen* door de Seikantunnel in 7,5 uur van Tokio naar Sapporo, de grootste stad van Hokkaido. Ook Hokkaido heeft zijn deel van 'schilderachtige' plekjes met schallende luidsprekers en smakeloze toeristenfuiken die in heel Japan te vinden zijn. Maar ook avonturiers kunnen nog terecht op dit eiland, waar in het noorden enkele van de ruigste gebieden van Japan liggen. Het klimaat is te vergelijken met dat van Finland; in de winter drijven er ijsbergen langs de kust. In de zomer zijn

Bezienswaardigheden

Sapporo
Otaru
Niseko
Shikotsu-Toya National Park
Hakodate
Furano
Akan National Park
Shiretoko Peninsula
Abashiri

Kaarten blz. 224
en 226

Hondensleeën, Wakkanai.

